

Antykryzysowe działania władz ChRL

W przeciwieństwie do rządów wielu państw zachodnich, które rezerwują ogromne środki na walkę ze skutkami gospodarczymi SARS-CoV-2, kierownictwo KPCh prowadziło przez ostatnie dwa miesiące ostrożne działania w sferze gospodarczej. Stan chińskiej gospodarki i narastająca presja czynników zewnętrznych i wewnętrznych sprawiły jednak, że pomimo coraz bardziej ograniczonych zasobów Pekin podjął decyzję o podjęciu bardziej stanowczych kroków¹, które będą wymagać zaangażowania znaczniejszych środków. Analiza dotychczas podjętych przez ChRL działań, ich efektów i kroków przewidzianych w kolejnym etapie może być przydatna dla innych państw przy doborze odpowiednich instrumentów dla zniwelowania niekorzystnych gospodarczych skutków epidemii. Przykład Chin wskazuje również, że nadmierne ograniczanie działalności gospodarczej, jak również niedostatecznie szybkie i szerokie skorzystanie z narzędzi, jakimi dysponują może doprowadzić do poważnych problemów gospodarczych.

Nacisk na wznowienie działalności przez przedsiębiorstwa

Wprowadzone przez chińskie władze w celu powstrzymania epidemii koronawirusa obostrzenia w przepływie osób i towarów, działalności przedsiębiorstw produkcyjnych i usługowych, działalności szkół i przedszkoli i ograniczenie aktywności zawodowej wpłynęły bardzo niekorzystnie na gospodarkę. Już w drugiej połowie lutego kierownictwo KPCh zaczęło naciskać władze lokalne i przedsiębiorstwa, aby szybko wznowiły działalność, żeby umożliwić realizację zakładanych celów gospodarczych². Zakres dopuszczenia przedsiębiorstw do prowadzenia działalności został uzależniony od kilku czynników, głównie od stanu zagrożenia epidemicznego. Na początku marca Rada Państwa wydała rozporządzenie o zasadach wznawiania pracy, w którym przyjęto wsparcie administracji dla koordynacji wznawiania działalności przez przedsiębiorstwa z różnych regionów i na różnych szczeblach łańcucha produkcji, a także ograniczono biurokrację³. Znaczenie wznawienia pracy dla gospodarki jest wciąż podkreślane przez partyjną wierzchość⁴, która

zdaje sobie sprawę, jak negatywne skutki dla gospodarki w krótkim i w długim terminie ma ograniczanie działalności gospodarczej.

Polityka monetarna

Biorąc pod uwagę skalę kryzysu, chińskie władze dość ostrożnie korzystały z narzędzi polityki monetarnej. Działania Pekinu skoncentrowane były przede wszystkim na zapewnieniu płynności systemowi finansowemu oraz obniżeniu kosztów kredytowania przedsiębiorstw. Dla osiągnięcia pierwszego z celów Ludowy Bank Chin (PBoC) posługiwał się zarówno operacjami rynku otwartego połączonymi z obniżkami stóp procentowych, jak również z obniżeniem stopy rezerw obowiązkowych. Wartość oraz częstotliwość operacji wskazują na ograniczony charakter interwencji. W ramach pierwszego mechanizmu 3 lutego bank centralny wpuścił do obiegu 1,2 bln rmb (174 mld usd)⁵, z czego 1,05 bln rmb (152 bln usd) w ramach rolowania wymagalnego zadłużenia, a 150 mld rmb (22 mld usd) jako zastrzyk netto⁶. Następnego dnia do obiegu wpuszczono 500 mld rmb (72,6 mld usd)⁷, z czego 100 mld rmb (14,5 mld usd) było rolowaniem zadłużenia, a 400 mld rmb (58,1 mld usd) zastrzykiem netto⁸. Również w kolejnych tygodniach PBoC kilkakrotnie zasilał system bankowy⁹, np. w marcu z jednoczesną obniżką oprocentowania o 20 punktów bazowych¹⁰. Łącznie w ostatnich dwóch miesiącach zasilenia w ramach operacji otwartego rynku wyniosły prawie 3,3 bln rmb (ok 470 mld usd)¹¹. PBoC do utrzymania płynności wykorzystywał również mechanizm finansowania banków w średnim terminie z okresem wymagalności do jednego roku¹², w ramach którego wprowadził do systemu 300 mld rmb (43 mld usd)¹³. 16 marca skorzystał też z obniżki stopy rezerw obowiązkowych, co uwolniło do systemu 550 mld rmb (78,6 mld usd)¹⁴.

Ważnym elementem pomocy dla przedsiębiorstw z sektora MMŚP może być możliwość odroczenia spłat kredytów w okresie między 25 stycznia a 25 czerwca¹⁵. Również liberalne podejście do kwestii zaległości w spłacie tych pożyczek, które nie zostają uznane za opóźnione lub niespłacone jeśli zaległości powstały w trakcie kryzysu jest istotnym ułatwieniem dla przedsiębiorstw. Roczne podstawowe stopy kredytowe zostały również obniżone o 10 punktów bazowych, co jednak miało stosunkowo niewielkie znaczenie dla

większości kredytobiorców¹⁶. Władze zobowiązały banki do udzielania preferencyjnych kredytów dla małych i średnich przedsiębiorstw i formalnie większość z nich podjęła się realizacji zadania¹⁷. Jednakże pomimo wspomnianych wyżej zastrzyków do systemu bankowego do połowy marca udzielono tylko ponad 111 mld rmb (niespełna 16 mld usd) w niskooprocentowanych kredytach¹⁸.

Polityka fiskalna – wsparcie strony podaźowej

20 lutego ogłoszono wprowadzenie ulg i zwolnień dla średnich, małych i mikroprzedsiębiorców od płacenia składek emerytalnych, ubezpieczenia od bezrobocia oraz ubezpieczenia od wypadków przy pracy. Decyzję co do szczegółowych zasad wprowadzenia ulg pozostawiono władzom lokalnym i uzależniono od wielkości wpływu epidemii na kondycję lokalnych przedsiębiorstw oraz możliwości finansowych funduszy ubezpieczeń społecznych. Okres zwolnienia nie może przekraczać 5 miesięcy począwszy od lutego. Większe przedsiębiorstwa mogą uzyskać zwolnienie w wysokości połowy składek na okres nie przekraczający trzech miesięcy¹⁹. W kolejnych tygodniach szczegółowe zasady ogłaszały władze na poziomie prowincji jak np. Pekin²⁰, Szanghaj²¹, Zhejiang²², a następnie w ramach delegacji kolejne niższe szczeble administracji lokalnej²³. Szacunkowa wartość zwolnień w skali kraju ma wynieść 500 mld rmb (71,5 mld usd)²⁴, w samym zaś Guandong ok. 120 mld rmb (18 mld usd)²⁵. Wprowadzono również możliwość negocjowania przez przedsiębiorstwa z pracownikami wysokości lub zawieszenia wpłat na fundusz mieszkaniowy.

W sferze podatkowej dla przedsiębiorstw, które zostały dotknięte skutkami epidemii wydłużono z 5 lat do 8 lat okres zaliczania straty poniesionej w poprzednich okresach rozliczeniowych. Obniżono z 3 do 1 proc. VAT dla mikroprzedsiębiorstw zlokalizowanych w Hubei. Wprowadzono również ulgi podatkowe i możliwość odliczeń w ramach CIT i VAT dla przedsiębiorstw zaangażowanych w produkcję materiałów i urządzeń używanych w walce z epidemią²⁶. Kilkukrotnie wydłużano również termin na spłatę zaległych należności podatkowych oraz przesuwano terminy składania deklaracji podatkowych, co wstrzymało zmniejszanie się środków finansowych będących w dyspozycji przedsiębiorstw

w ostatnich dwóch miesiącach. O połowę obniżono firmom logistycznym opłatę za dzierżawę gruntów przeznaczonych pod magazyny logistyczne²⁷. Wprowadzono obowiązującą do końca czerwca pięcioprocentową obniżkę cen energii elektrycznej²⁸.

Polityka fiskalna – pobudzanie popytu

Kluczowym problemem dla chińskiej gospodarki będzie pobudzenie popytu wewnętrznego. Jednym ze sposobów na to jest wydawanie ludności bonów na towary i usługi. Jest to pilotażowy projekt uruchomiony do tej pory w około 30 miastach. Wartość wydanych do tej pory bonów to ok. 5 mld rmb (700 mln usd), co stanowi zaledwie 0,01% sprzedaży detalicznej w 2019 r. Chiński rząd nie jest skłonny do przekazywania środków pieniężnych ludności w obawie, że zamiast na konsumpcję realizowaną w krótkim czasie zostaną one przeznaczone na oszczędności, co zniweczyłoby cel programu. Wydawane bony mają krótki termin realizacji. Obecny sposób dystrybucji poprzez składanie wniosków online do wyczerpania przeznaczonej kwoty znacząco ogranicza krąg beneficjentów²⁹. Przedłużono również do 2023 r. subsydia i ulgi podatkowe na zakup samochodów elektrycznych, co będzie jednak miało marginalne znaczenie dla całej gospodarki.

Część analityków wskazuje na możliwość zastosowania przez chińskie władze wzbudzenia popytu przez wzrost inwestycji w projekty infrastrukturalne finansowanego przez wzrost zadłużenia. Do końca marca władze lokalne w Chinach wyemitowały obligacje o wartości 1,08 bln rmb (155 mld usd) na projekty obejmujące budowę sieci transportowej, parków przemysłowych, infrastruktury miejskiej itp. wykorzystując 84 proc. dozwolonej wysokości emisji obligacji³⁰. Przewiduje się wzrost liczby nowych projektów infrastrukturalnych, co już pociągnęło za sobą ożywienie w branży budowlanej, jednak ich liczba i wartość będzie prawdopodobnie ograniczona i nieporównywalna do działań podjętych podczas kryzysu w 2008 r.³¹

Efekty dotychczasowych działań

Pełna ocena skuteczności działań podjętych przez kierownictwo KPCh będzie możliwa dopiero za kilka miesięcy. Na podstawie dostępnych obecnie informacji można wyciągnąć jednak już część wniosków. Dotychczas podjęte działania przyniosły pewne widoczne pozytywne efekty. Płynność sektora finansowego została zachowana. Może to być jednak rezultatem nie tylko działań PBoC, ale również tego, że dla wielu przedsiębiorców warunki kredytów nie były wystarczająco atrakcyjne albo negatywnie oceniali sensowność dalszego prowadzenia działalności³². Ponadto, pomimo wezwań ze strony partii do zwiększenia kredytów dla MMŚP i zgłoszenia gotowości do udzielania pożyczek³³ banki są w praktyce często niechętne do finansowania mniejszych przedsiębiorstw, ze względu na większe ryzyko niewypłacalności, które może odbić się niekorzystnie na wartości niespłaconych pożyczek i kondycji finansowej banku³⁴.

Do połowy marca zdecydowana większość przedsiębiorstw w sektorze produkcyjnym i znaczna część w sektorze usługowym wznowiła pracę, jakkolwiek wiele z nich wykorzystywało tylko część i – to często niewielką – swoich mocy³⁵. Szybciej podejmowały działalność większe przedsiębiorstwa. Na koniec marca zaledwie 72 proc. MŚP było operacyjnych i trudno ocenić, na ile realnie wykorzystywały moce produkcyjne³⁶. Deklaracje o wznowieniu pracy były często wymuszane przez lokalne władze i przedsiębiorstwa z braku personelu pozorowały działalność³⁷. Wciąż wiele przedsiębiorstw z sektora usługowego, szczególnie z branży turystycznej i rozrywkowej nie może prowadzić normalnej działalności.

Sentyment przedsiębiorców pozostaje raczej negatywny. Wskaźnik Caixin PMI, który lepiej odzwierciedla sytuację prywatnych przedsiębiorstw i sektora MŚP od rządowych wskaźników, wzrósł za marzec dla sektora usług z 26,5 za luty do 43³⁸. Nawet po fatalnych dwóch pierwszych miesiącach wskazuje to na dalsze spowolnienie. Wskaźnik dla sektora usług wciąż jest dużo niższy niż wskaźnik dla sektora produkcyjnego, który wzrósł do 50,1 w marcu³⁹. Inne wskaźniki za marzec również nie wskazują na dynamiczne odbicie. Liczba towarów przewożonych koleją wzrosła o zaledwie 4,5 proc. w porównaniu do lutego⁴⁰. Spada produkcja samochodów i prognozy sprzedaży również są mało optymistyczne⁴¹.

Gospodarce nie pomaga słabnąca zagraniczna wymiana handlowa. W marcu eksport był niższy o 6,6 proc. rdr, import zaś o 0,4 proc. rdr. Są to wyniki lepsze niż za poprzednie dwa miesiące, kiedy spadki wyniosły odpowiednio 17 proc. i 4 proc., jednak ze względu na problemy gospodarcze w UE i USA trudno spodziewać się wyraźnego odbicia w najbliższych miesiącach⁴².

W pierwszym kwartale działalność zakończyło ponad 460 tys. różnego rodzaju firm, z czego 26 tys. w sektorze eksportowym. Liczba nowych rejestracji była o 29 proc. niższa niż w tym samym okresie w 2019 r., jednak przy liczbie 3,2 mln znacznie przekroczyła liczbę zamknięć. Dane te nie odzwierciedlają w pełni sytuacji, postępowanie likwidacyjne wymaga bowiem czasu i wiele wniosków pozostaje nierozpatrzonych. Znaczna liczba przedsiębiorstw balansuje na granicy bankructwa i biorąc pod uwagę słaby popyt liczba firm, które wyjdą z rynku może wzrosnąć znacząco w najbliższych miesiącach⁴³. Skala bankructw na koniec marca nie jest jednak jeszcze lawinowa i przy odpowiednim wsparciu wiele firm może przetrwać trudności.

Efekty przyspieszenia realizacji projektów infrastrukturalnych będą bardziej odczuwalne w kolejnych miesiącach. Pierwsze rezultaty już są widoczne np. w postaci rekordowej sprzedaży koparek⁴⁴. Obserwuje się wzrost produkcji i sprzedaży cementu⁴⁵. Rośnie również wykorzystanie mocy produkcyjnych w hutach⁴⁶. Liczba i skala tych projektów jest jednak ograniczona. Chińskie władze deklarują podjęcie nowych inwestycji, jednak faktyczna ich liczba zaplanowanych do realizacji na ten rok i wysokość przeznaczonych środków nie uległy znacznemu zwiększeniu w porównaniu do wcześniejszych założeń.

Poważnym problemem jest bezrobocie. Według oficjalnych danych stopa bezrobocia wzrosła do 6,2 proc., czyli najwyższego poziomu odnotowanego w oficjalnych regularnie prowadzonych statystykach. Jednak rzeczywista liczba osób, które utraciły pracę jest znacznie większą, gdyż rządowe statystyki nie obejmują pracowników zamiejscowych, którzy wciąż w znacznej liczbie nie wrócili do pracy, a ich zatrudnienie w dotychczasowych miejscach nie jest stabilne⁴⁷. Nie wydaje się możliwe, by intensyfikacja projektów infrastrukturalnych rozwiązała ten problem. Możliwość wchłonięcia przez przedsiębiorstwa

budowlane oraz produkcyjne nowych pracowników jest ograniczona. Branża budowlana nie wchłonie również bezrobotnych białych kołnierzyków czy absolwentów.

W perspektywie najbliższych kilku miesięcy kluczowe będzie, czy uda się zachęcić społeczeństwo do powrotu do poprzednich poziomów konsumpcji. W lutym wskaźnik optymizmu konsumentów spadł znacząco⁴⁸. W niektórych segmentach usług (jak turystyka) czy produktów (jak kosmetyki) w marcu widoczne jest ożywienie popytu⁴⁹, jednak wskaźniki dla szerszej gospodarki są wciąż słabe. Sprzedaż detaliczna w styczniu i lutym spadła nominalnie o 20,5 proc (23,7 proc. realnie)⁵⁰. Mimo ograniczeń w mobilności społecznej i wzrostu znaczenia sprzedaży online z dostawą, odnotowano spadek o 3 proc., przy niewielkim (3 proc.) wzroście sprzedaży samych dóbr materialnych. Także znane za marzec niektóre dane częściowe nie są zbyt optymistyczne. 60 proc. operatorów galerii handlowych wskazuje na spadek sprzedaży między 30 a 70 proc. w skali całego kwartału. Szansę na pewien wzrost widzą natomiast przedsiębiorstwa operujące w kanale e-commerce.⁵¹ Sprzedaż samochodów w marcu była niższa o ponad 40 proc. rdr, z niższym tempem spadku pod koniec miesiąca⁵². Sprzedaż telefonów pomimo wzrostu o ponad 240 proc. w porównaniu do lutego była niższa o 23 proc. rdr, a znaczna część kupujących odłożyła plany zakupów na przyszłość⁵³.

Nowy plan działań antykryzysowych

Kierownictwo partyjne zdaje sobie sprawę, że dotychczasowe działania są dalece niewystarczające, zwłaszcza w obliczu perspektywy przynajmniej czasowego załamania eksportu, zaburzeń w globalnych łańcuchach dostaw i słabego odbicia popytu wewnętrznego. W związku z tym podjęto decyzję o rozszerzeniu pakietu antykryzysowego. Mimo deklaracji o pobudzaniu popytu uwaga władz wciąż jednak skoncentrowana jest bardziej na wsparcie strony podażowej, najwyraźniej przy założeniu, że sentyment konsumentów i konsumpcja odbiją się dzięki temu, że zostaną zachowane miejsca pracy i związane z tym dochody. Pozytywnym aspektem jest natomiast ukierunkowanie pakietu wsparcia na sektor MMŚP⁵⁴. Plany proaktywnych działań w sferze zachęcania społeczeństwa do konsumpcji są wciąż bardzo ograniczone. Skuteczność i zakres realizacji

programów gospodarczych zależą od kształtu szczegółowych rozwiązań, jakie zostaną przejęte w najbliższych miesiącach. Obecnie przedstawione zostały ogólne zarysy kolejnego etapu działań.

25 marca na posiedzeniu Komitetu Stałego Biura Politycznego KPCh i na późniejszym posiedzeniu Biura Politycznego za kluczowe dla chińskiej gospodarki uznano m.in.:

- przyspieszenie podejmowania przez przedsiębiorstwa produkcyjnych działań operacyjnych, zminimalizowanie skutków epidemii i realizację założonych celów gospodarczych;
- intensywniejsze wykorzystanie narzędzi polityki monetarnej, obniżenie stóp procentowych i zapewnienie płynności systemu finansowego, ułatwienie rolowania kredytów i odroczenie spłaty;
- wzrost deficytu, emisję specjalnych obligacji państwowych, emisję obligacji przez władze lokalne, ulgi podatkowe, intensyfikację realizacji projektów infrastrukturalnych;
- pobudzenie popytu i konsumpcji gospodarstw domowych, ze szczególnym uwzględnieniem sklepów stacjonarnych przy jednoczesnym co najmniej utrzymaniu poziomu handlu w kanale e-commerce;
- niedopuszczenie, by kryzys gospodarczy spowodował wzrost ubóstwa i zaprzepaszczenie dotychczasowych osiągnięć⁵⁵.

Na posiedzeniu Rady Państwa z 31 marca pod przewodnictwem premiera Li Keqianganga uszczegółowiono nieco te bardzo ogólne kierunki i skoncentrowano się głównie na wsparciu finansowym dla sektora MMŚP i gospodarstw rolnych poprzez m.in.:

- dalsze cięcia stóp rezerw obowiązkowych w bankach;
- zwiększenie i przyspieszenie przez rządy lokalne emisji obligacji (do końca drugiego kwartału) dla sprawniejszej realizacji istotnych projektów;
- udostępnienie średniej wielkości i małym bankom niskooprocentowanych kredytów w wysokości 1 bln rmb (143 mld usd) na potrzeby preferencyjnego kredytowania MMŚP i wsparcie emisji mikro obligacji do wysokości 300 mld rmb (43 mld usd) na potrzeby udzielania mikropożyczek;
- zachęcanie przedsiębiorstw do zwiększenia emisji obligacji o 1 bln rmb (142 mld usd) rdr;

- wprowadzenie dla MMŚP finansowania zabezpieczonego przez dokumenty wydawane w obrocie handlowym na różnych etapach łańcucha produkcji (potwierdzone zamówienia, kwity magazynowe, potwierdzenia należności), które upoważniają do odbioru płatności;
- obniżenie kosztów obsługi kredytów, obniżenie ryzyka transakcyjnego przez wprowadzenie nowych produktów ubezpieczeniowych⁵⁶.

W początku kwietnia zapowiedziano również dodatkowe obniżki stopy rezerw obowiązkowych dla małych lokalnych banków w dwóch etapach – 15 kwietnia i 15 maja – co ma dodatkowo uwolnić 400 mld rmb (ok 57 mld usd) na potrzeby udzielania kredytów. Jednocześnie obniżono oprocentowanie rezerw dodatkowych trzymany na kontach banku centralnego z 0,72 proc. do 0,35, żeby zachęcić banki do udzielania kredytów⁵⁷. Państwowe fundusze gwarancyjne mają alokować dodatkowe 400 mld rmb na udzielanie gwarancji MMŚP oraz gospodarstwom rolnym, a także inwestować w lokalne struktury udzielające gwarancji. Koszt udzielenia gwarancji ma wynosić poniżej 1 proc.⁵⁸

Chińskie władze zdają sobie sprawę, że popyt na import z Chin w najbliższych miesiącach będzie słaby. Mając niewielki wpływ na jego poziom, w celu zwiększenia szans krajowych firm na dotarcie do zagranicznych odbiorców władze dążą zatem do szerszego wykorzystania mniej tradycyjnych kanałów sprzedaży jak np. e-commerce. Do już istniejących 59 pilotażowych zintegrowanych stref handlu e-commerce ma dojść 46 nowych. Wysyłki eksportowe dla klientów detalicznych będą zwolnione od VAT i podatku konsumpcyjnego. Firmy prowadzące import są zachęcane do zakładania magazynów logistycznych za granicą, co pozwoli im lepiej kontrolować łańcuchy dostaw⁵⁹. Jednocześnie władze kładą nacisk na zwiększenie przepustowości połączeń kolejowych, które mają służyć zwiększeniu chińskiego eksportu⁶⁰.

Przy bardzo skromnym jeszcze zakresie programu bonów towarowych analitycy nie przewidują natomiast, żeby władze zdecydowały się natomiast na wykorzystanie w szerszym zakresie przekazania środków w postaci gotówki w ramach transferów społecznych. Wynika to z obawy, że zostaną akumulowane jako oszczędności, a nie wydane na konsumpcję. Zakładane wsparcie w postaci dwukrotnego podniesienia wysokości

świadczeń socjalnych dla osób niezamożnych oraz szerszego włączenia w ich zakres dzieci pozostających bez opieki oraz bezrobotnych będzie skierowane do ok. 67 mln osób (ok. 5 proc. populacji)⁶¹.

Ograniczone możliwości

Zdaniem niektórych analityków ograniczone korzystanie z polityki monetarnej pozostawia w najbliższych miesiącach jeszcze pewne pole do manewru dla banku centralnego zależnie od sytuacji na rynku finansowym⁶². Realizacja nowego pakietu antykryzysowego będzie wymagała znacznych środków w ramach polityki fiskalnej, co może być utrudnione biorąc pod uwagę systemowe ograniczenia, z jakimi muszą się liczyć władze.

Wdrożenie pakietu stymulacyjnego na taką skalę, jak miało to miejsce podczas światowego kryzysu finansowego przez wzrost zadłużenia nie jest obecnie możliwe. Od 2008 r. wartość chińskiego systemu bankowego wzrosła 4,5-krotnie do prawie 42 bln usd, podczas gdy wartość PKB wzrosła tylko trzykrotnie. Odsetki od zadłużenia pochłaniają ponad połowę nowego corocznie kreowanego zadłużenia, co znacząco obniża efektywność kredytowania. Chiński system bankowy prawdopodobnie już boryka się ze stosunkowo wysokim poziomem niespłaconych kredytów i pożyczek, znacznie wyższym niż podawany oficjalnie⁶³. Wzrost kredytowania przedsiębiorstw przy jednoczesnym spadku dochodów banków (związany z wprowadzaną od kilku miesięcy zmianą mechanizmu ustalania stopy oprocentowania kredytów) podcina dochody banków. Przy możliwym wzroście niespłaconych pożyczek zwiększa to ryzyko finansowe banków.⁶⁴

Stosowanie aktywnej polityki fiskalnej ograniczone jest również możliwościami budżetu. Wzrost deficytu centralnego budżetu zwiększy zadłużenie w sytuacji znacznego spadku przychodów. W styczniu-lutym wpływy do budżetu spadły o prawie 10 proc., co było spowodowane spadkiem ciągniętych w dół przez VAT wpływów podatkowych. Spadek wpływów z tytułu VAT wyniósł 19%, zaś łączne wpływy do budżetu z tytułu podatków zmniejszyły się o 11,2 proc.⁶⁵ Zadłużenie rządu centralnego jest stosunkowo niewielkie, ale w ostatnich latach znacznie wzrosło zadłużenie rządów lokalnych⁶⁶, przedsiębiorstw

państwowych oraz prywatnych⁶⁷, które w razie niewypłacalności oczekują wsparcia z kasy państwowej. Rośnie również zadłużenie gospodarstw domowych. Szacuje się, że łączne zadłużenie wszystkich podmiotów przekroczyło w ubiegłym roku 300 proc. PKB⁶⁸.

Cięcia w składkach emerytalnych płaconych przez przedsiębiorstwa mogą pogłębić trudną sytuację wielu prowincjonalnych funduszy emerytalnych, które już teraz borykają się z poważnymi problemami i notują deficyt.⁶⁹ Przedłużanie zwolnień dla firm pogłębi te problemy, a przy ograniczonych możliwościach finansowych państwa zasilenia z budżetu mogą okazać się niewystarczające.

W marcu odnotowano również spadek rezerw walutowych o ponad 46 mld usd do 3 bln 61 mld. Powodem był odpływ kapitału spekulacyjnego w pierwszej połowie miesiąca w bezpieczniejsze aktywa oraz środki wydane na obronę kursu rmb, żeby zatrzymać odpływ. W drugiej połowie miesiąca miała miejsce poprawa sytuacji⁷⁰. Te środki mogą okazać się niewystarczające na równoczesne pokrycie możliwych kosztów jak np. obrony wartości rmb i wsparcia obsługi zadłużenia przedsiębiorstw, w tym również zagranicznego⁷¹.

Łukasz Sarek – analityk gospodarki Chin w Ośrodku Badań Azji

---

¹ Ze względu na rozmiary opracowania ograniczono się do wskazania najbardziej istotnych działań podejmowanych na szczeblu centralnym. Pominięto np. te rozwiązania, które nie wpływały na wysokość zaangażowanych środków, ale usprawniały ich uzyskanie przez zainteresowane podmioty.

² *统筹防疫与经济发展 习近平讲话释三点信号 (Łączne planowanie ochrony przed wirusem i rozwoju gospodarczego. Przemowa Xi Jinpinga przekazuje trzy sygnały)*, China News, 23.03.2020, <https://m.chinanews.com/wap/detail/zwsp/gn/2020/02-23/9102118.shtml> [dostęp: 15.04.2020]

oraz *习近平在统筹推进新冠肺炎疫情防控和经济社会发展工作部署会议上强调*.

毫不放松抓紧抓实抓细防控工作. 统筹做好经济社会发展各项工作 (Xi Jinping na roboczym spotkaniu poświęconym przyspieszeniu równoczesnego wdrażania zapobieganiu i kontrolowaniu koronawirusa oraz rozwoju społeczno-gospodarczego podkreślił, że absolutnie nie można rozluźnić, ścisłego, rzeczywistego, szczegółowego zapobiegania i kontroli przy jednoczesnym prowadzeniu różnorodnych działań społeczno-gospodarczych), Financial News, 24.02.2020, http://www.financialnews.com.cn/hg/202002/t20200224_180952.html [dostęp: 15.04.2020]

³ Pojawiły się sformułowania, że administracja ma działać proaktywnie i pomagać w składaniu wniosków o zgodę na podjęcie produkcji.

Por. *主动靠前服务，帮助企业办理复工复产手续*” zob. *国务院办公厅关于进一步精简审批优化服务精准稳妥推进企业复工复产的通知 (Obwieszczenie Biura Rady Państwa o dalszym uproszczeniu procedur zatwierdzania i poprawie dokładności i bezpieczeństwa usług w zakresie przyspieszenia wznawiania działalności*

przez przedsiębiorstwa), serwis Rady Państwa ChRL, 4.03.2020, http://www.gov.cn/zhengce/content/2020-03/04/content_5486767.htm [dostęp: 15.04.2020].

⁴ 复工复产进行时！看习近平的非常攻略 (Czas wznawiania pracy! Wyjątkowa strategia Xi Jinpinga), Xinhua, 29.03.2020, http://www.xinhuanet.com/politics/2020-03/29/c_1125784779.htm [dostęp: 15.04.2020].

⁵ *Announcement of Open Market Operations No.18 [2020]*, Ludowy Bank Chin, 3.02.2020, <http://www.pbc.gov.cn/en/3688229/3688335/3730267/3966448/index.html> [dostęp: 15.04.2020].

⁶ Cheng Leng, Brenda Goh, *China to inject \$174 billion of liquidity on Monday as markets reopen*, Reuters, 2.02.2020, <https://www.reuters.com/article/us-china-health-cenbank/china-to-inject-174-billion-of-liquidity-on-monday-as-markets-reopen-idUSKBN1ZW074> [dostęp: 15.04.2020].

⁷ *Announcement of Open Market Operations No.19 [2020]*, Ludowy Bank Chin, 4.02.2020 <http://www.pbc.gov.cn/en/3688229/3688335/3730267/3967540/index.html> [dostęp: 15.04.2020].

⁸ *China's central bank injects 400 bln yuan into market Tuesday*, Xinhua, 2.04.2020, http://www.xinhuanet.com/english/2020-02/04/c_138754402.htm [dostęp: 15.04.2020]

⁹ 10 lutego dokonano zasilenia mającego na celu zrolowanie wymagalnego długu, czyli bez zastrzyków netto, zob. *China's central bank injects 900 bln into market*, Xinhua, 10.02.2020, http://www.xinhuanet.com/english/2020-02/10/c_138770000.htm [dostęp: 15.04.2020].

Kolejne zasilenie systemu zrealizowano 11 lutego.

Zob. *Announcement of Open Market Operations No.24 [2020]*, Ludowy Bank Chin, 11.02.2020, <http://www.pbc.gov.cn/en/3688229/3688335/3730267/3969719/index.html> [dostęp: 15.04.2020].

¹⁰ *Announcement of Open Market Operations No.60 [2020]*, Ludowy Bank Chin, 30.03.2020, <http://www.pbc.gov.cn/en/3688229/3688335/3730267/3998498/index.html> [dostęp: 15.04.2020].

Announcement of Open Market Operations No.61 [2020], Ludowy Bank Chin, 31.03.2020, <http://www.pbc.gov.cn/en/3688229/3688335/3730267/4000518/index.html> [dostęp: 15.04.2020].

Iris Pang, *China: PBoC surprise rate cut to avoid financial crisis*, ING, 30.03.2020, <https://think.ing.com/snaps/china-pboc-surprise-rate-cut-to-avoid-financial-crisis/> [dostęp: 15.04.2020].

¹¹ Z czego jednak niewielka część to zastrzyki netto, większość została wykorzystana dla rolowania wcześniejszych repo. Cześć została wyprowadzona z systemu bankowego wraz z wymagalnością realizacji wykupu repo przez banki komercyjne 900 mld rmb 17 lutego.

Zob. *China's central bank injects liquidity into market*, Xinhua, 17.02.2020, http://www.xinhuanet.com/english/2020-02/17/c_138790838.htm [dostęp: 15.04.2020].

¹² Medium-term Lending Facility (MLF).

¹³ Kwota 200 mld 17 lutego z jednoczesną obniżką stopy oprocentowania o 10 punktów bazowych do 3,15 % oraz 100 mld 16 marca na tej samej stopie oprocentowania.

Zob. *Announcement of Open Market Operations No.29 [2020]*, Ludowy Bank Chin, 17.02.2020, <http://www.pbc.gov.cn/en/3688229/3688335/3730267/3971901/index.html> [dostęp: 15.04.2020] / zob.

Announcement of Open Market Operations No.49 [2020], Ludowy Bank Chin, 16.03.2020 <http://www.pbc.gov.cn/en/3688229/3688335/3730267/3989689/index.html> [dostęp: 15.04.2020]

¹⁴ *Announcement of Open Market Operations No.49 [2020]*...

oraz *China injects nearly \$79b liquidity to help businesses hit by virus*, Global Times, 13.03.2020, <https://www.globaltimes.cn/content/1182530.shtml> [dostęp: 15.04.2020]

¹⁵ Karen Yeung, *Coronavirus: China offers under pressure small, medium-sized businesses lifeline by delaying loan payments*, South China Morning Post, 2.03.2020, <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3064584/coronavirus-china-offers-under-pressure-small-medium-sized> [dostęp: 15.04.2020]

银保监会 人民银行 发展改革委 工业和信息化部

财政部关于对中小微企业贷款实施临时性延期还本付息的通知

(Obwieszczenie Komisji Nadzoru Bankowego i Ubezpieczeniowego, Ludowego Banku Chin, Narodowej Komisji Rozwoju i Reform, Ministerstwa Technologii i Informatyzacji, Ministerstwa Finansów, w sprawie tymczasowego wydłużenia spłaty kredytów i odsetek od kredytów przez średnie, małe i mikroprzedsiębiorstwa), China Banking and Insurance Regulatory Commission, 1.03.2020,

<http://www.cbirc.gov.cn/cn/view/pages/ItemDetail.html?docId=892278&itemId=926> [dostęp: 15.04.2020].

¹⁶ Umesh Desai, *China cuts interest rates in virus battle*, Asia Times, 20.02.2020, <https://asiatimes.com/2020/02/china-cuts-interest-rates-in-virus-battle/> [dostęp: 15.04.2020].

¹⁷ 23 *Chinese Banks Reduce Interest Rates for Business Loans During Coronavirus Outbreak*, China Banking News, 18.02.2020,

<http://www.chinabankingnews.com/2020/02/18/23-chinese-banks-reduce-interest-rates-for-business-loans-during-coronavirus-outbreak/> [dostęp: 15.04.2020].

¹⁸ *China's financial institutions issue over 110 billion yuan of preferential loans*, China Daily, 18.03.2020, <https://www.chinadaily.com.cn/a/202003/18/WS5e71b9b9a310128217280156.html> [dostęp: 15.04.2020].

¹⁹ *人力资源社会保障部 财政部 税务总局关于阶段性减免企业社会保险费的通知*, (Obwieszczenie Ministerstwa Zasobów Ludzkich i Ubezpieczeń Społecznych, Ministerstwa Finansów, Głównego Urzędu Podatkowego w sprawie stopniowego całkowitego lub częściowego odstąpienia od pobierania od przedsiębiorstw składek na ubezpieczenie społeczne), serwis Rady Państwa ChRL, 20.02.2020, http://www.gov.cn/zhengce/zhengceku/2020-02/21/content_5481861.htm [dostęp: 15.04.2020].

²⁰ *关于做好北京市 阶段性减免企业社会保险费工作的通知* (Obwieszczenie w sprawie wdrożenia działań w zakresie okresowego całkowitego lub częściowego odstąpienia od pobierania składek na ubezpieczenie społeczne), serwis Rady Państwa ChRL, 9.03.2020, http://www.gov.cn/xinwen/2020-03/09/content_5488922.htm [dostęp: 15.04.2020]

oraz *China to inject \$174 billion of liquidity on Monday as markets reopen...*

²¹ *关于本市实施阶段性减免企业社会保险费的通知* (Obwieszczenie w sprawie wdrożenia przez władze miasta okresowego całkowitego lub częściowego odstąpienia od pobierania składek na ubezpieczenie społeczne), Shanghai Municipal Human Resources and Social Security Bureau, 5.03.2020, https://rsj.sh.gov.cn/201712333/xxgk/flfg/qtxfw/202003/t20200313_1303820.shtml [dostęp: 15.04.2020]

²² *关于阶段性减免企业社会保险费有关问题的通知* (Obwieszczenie w sprawie wyjaśnienia wątpliwości dotyczących wdrożenia stopniowego całkowitego lub częściowego odstąpienia od pobierania składek na ubezpieczenie społeczne), Zhejiang Medical Security Bureau, 5.03.2020, http://ybj.zj.gov.cn/art/2020/3/5/art_1615796_42106162.html [dostęp: 15.04.2020]

²³ Np. w prowincji Guangdong przepisy wykonawcze wprowadzone przez władze Kantonu *广州市人力资源和社会保障局 广州市医疗保障局 广州市财政局*

国家税务总局广州市税务局关于转发阶段性减免企业社会保险费的实施意见的通知

(Obwieszczenie Wydziału Zasobów Ludzkich i Ubezpieczeń Społecznych Miasta Kanton, Wydziału Ubezpieczeń Zdrowotnych Miasta Kanton, Wydziału Finansów Miasta Kanton, Krajowej Administracji Skarbowej, Administracji Skarbowej Miasta Kanton o uwagach do delegowanego wdrożenia całkowitego lub częściowego odstąpienia od pobierania składek na ubezpieczenia społeczne), Guangzhou Municipal Resources and Social Security Bureau, http://rsj.gz.gov.cn/zwdt/tzgg/content/post_5697210.html, [dostęp: 15.04.2020],

Shenzhen *关于贯彻落实阶段性减免企业社会保险费政策的实施意见政策解读*, Shenzhen Municipal Resources and Social Security Bureau, 6.03.2020,

http://hrss.sz.gov.cn/szsi/sbjxxgk/tzgg/simtgg/202003/t20200306_19042683.htm [dostęp: 15.04.2020],

Huizhou: *关于印发《惠州市关于阶段性减免企业社会保险费工作方案》的通知* (Obwieszczenie w sprawie publikacji „Planu działań Miasta Huizhou w zakresie okresowego całkowitego lub częściowego odstąpienia od pobierania składek na ubezpieczenie społeczne”), Huizhou Municipal Resources and Social Security Bureau, 25.03.2020, http://rsj.huizhou.gov.cn/zwgk/bmwj/tzgg/content/post_3743775.html [dostęp: 15.04.2020],

²⁴ *人力资源社会保障部：阶段性减免企业社会保险费减免规模预计超5000亿元* (Ministerstwo Zasobów Ludzkich i Ubezpieczeń Społecznych: Planowana wartość ulg z tytułu okresowego całkowitego lub częściowego odstąpienia od pobierania składek na ubezpieczenie społeczne przekroczy 500 mld rmb), Xinhua, 20.02.2020, http://www.xinhuanet.com/2020-02/20/c_1125602963.htm, [dostęp: 15.04.2020].

²⁵ Niemal 2/3 z tej kwoty przypada na średnie, małe i mikroprzedsiębiorstwa.

广东出台阶段性减免企业社保费政策 企业减负千亿 职工权益不降 (Ogłoszona przez Kanton polityka okresowego całkowitego lub częściowego odstąpienia od pobierania składek na ubezpieczenie społeczne zmniejszy o ponad 100 mld obciążenia przedsiębiorstw, nie umniejszy praw pracowniczych), serwis rządu prowincji Guangdong, 29.02.2020, http://www.gd.gov.cn/hdjl/hyggq/content/post_2911525.html [dostęp: 15.04.2020].

²⁶ Lewis Lu, *China announces tax relief measures to tackle coronavirus disruption*, International Tax Review, 27.02.2020.

Standardowa stawka VAT w Chinach to 17 proc., ale wiele mikro- i małych podmiotów gospodarczych może operować na dużo niższe stawki VAT. Szczegółowe zasady ulg:

关于支持个体工商户复工复产增值税政策的公告 (Komunikat w sprawie wsparcia wznowienia pracy przez jednoosobowe działalności gospodarcze w zakresie podatku od towarów i usług), Ministerstwo Finansów ChRL, 29.02.2020, http://szs.mof.gov.cn/zhengcefabu/202002/t20200228_3475718.htm [dostęp: 15.04.2020].

²⁷ *关于继续实施物流企业大宗商品仓储设施用地城镇土地使用税优惠政策的公告 (Komunikat w sprawie dalszego wdrażania preferencyjnej polityki wobec przedsiębiorstw logistycznych w zakresie opłat od dzierżawy gruntów miejskich wykorzystywanych na potrzeby magazynowania towarów)*, State Taxation Administration, 13.03.2020,

<http://www.chinatax.gov.cn/chinatax/n810341/n810755/c5146877/content.html> [dostęp: 15.04.2020].

²⁸ *国家发展改革委关于阶段性降低企业用电成本支持企业复工复产的通知 (Obwieszczenie Krajowej Komisji Rozwoju i Reform w sprawie wsparcia wznowiania pracy przez przedsiębiorstwa poprzez okresowego obniżenie kosztów korzystania z energii elektrycznej)*, National Development and Reform Commission, 22.02.2020, https://www.ndrc.gov.cn/xxgk/zcfb/tz/202002/t20200222_1220993.html [dostęp: 15.04.2020].

²⁹ Frank Tang, *Coronavirus: China handing out more vouchers to spur spending, but cash handout still unlikely*, South China Morning Post, 7.04.2020, <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3078838/coronavirus-china-handing-out-more-vouchers-spur-spending> [dostęp: 15.04.2020].

³⁰ Osiągając 63 proc. wzrost rdr i wcześniejsze o ponad 2 m-ce zakończenie emisji w porównaniu do planu. Zob. *SCIO briefing on increasing special local government bonds and strengthening inclusive financial support for micro, small and medium-sized enterprises*, Biuro Informacyjne Rady Państwa ChRL, http://english.scio.gov.cn/m/pressroom/2020-04/07/content_75910706.htm [dostęp: 15.04.2020].

³¹ Huang Wanyi, *Infrastructure projects to boost China's economy*, Asia Times, 10.03.2020, <https://asiatimes.com/2020/03/infrastructure-projects-to-boost-chinas-economy/> [dostęp: 15.04.2020] oraz *China Touts 50 Trillion Yuan in Infrastructure Spending, Yet Just 7.5 Trillion Scheduled for 2020*, China Banking News, 17.03.2020, <http://www.chinabankingnews.com/2020/03/17/china-touts-50-trillion-yuan-in-infrastructure-spending-yet-just-7-5-trillion-scheduled-for-2020/> [dostęp: 15.04.2020].

³² Karen Yeung, *Coronavirus: China consumers, small firms shy away from borrowing even as Beijing readies more support*, Yahoo, 12.03.2020, <https://finance.yahoo.com/news/coronavirus-china-consumers-small-firms-093000783.html> [dostęp: 15.04.2020].

³³ *China ups credit support for small businesses amid epidemic*, People's Daily Online, 12.03.2020, <http://en.people.cn/n3/2020/0312/c90000-9667626.html> [dostęp: 15.04.2020].

³⁴ Daniel Ren, *Chinese businesses are facing a liquidity squeeze as coronavirus outbreak ravages economy with Premier Li Keqiang calling for monetary easing 'soon'*, South China Morning Post, 12.03.2020, <https://www.scmp.com/business/companies/article/3074943/chinese-businesses-are-facing-liquidity-squeeze-covid-19-ravages> [dostęp: 15.04.2020].

W tym artykule podniesiono problem braku płynności płynności, ale dane PBoC nie wskazują na gwałtowny wzrost kredytów w pierwszym kwartale mimo zwiększenia dostępności kredytów; miał miejsce również dwucyfrowy wzrost wskaźnika M2.

³⁵ Łukasz Sarek, *Wpływ spowolnienia gospodarczego w Chinach na polską gospodarkę w krótkim okresie*, Biuletyn Ośrodka Badań Azji, Numer 2, marzec 2020, https://www.akademia.mil.pl/download/news/Analiza_0%C5%9Brodka_Bada%C5%84_Azji:_Wp%C5%82yw_spowolnienia_gospodarczego_w_Chinach_na_polsk%C4%85_gospodark%C4%99_w_kr%C3%B3tkim_okresie.pdf [dostęp: 15.04.2020].

³⁶ Che Pan, *Almost 72 per cent of Chinese SMEs have resumed work amid push to digitise businesses, ministry says*, South China Morning Post, 26.03.2020, <https://www.scmp.com/tech/policy/article/3077075/almost-72-cent-chinese-smes-have-resumed-work-amid-push-digitise> [dostęp: 15.04.2020].

³⁷ *China's Push to Restart Economy Revives Data Worries*, Bloomberg News, 2.03.2020, <https://www.bloombergquint.com/global-economics/china-s-push-to-jump-start-economy-revives-worries-of-fake-data> [dostęp: 15.04.2020].

³⁸ *China Caixin services PMI shows rebound in March*, Market Watch, 2.04.2020, <https://www.marketwatch.com/story/china-caixin-services-pmi-shows-rebound-in-march-2020-04-02> [dostęp: 15.04.2020].

³⁹ *China Caixin Manufacturing PMI*, Trading Economics, <https://tradingeconomics.com/china/manufacturing-pmi> [dostęp: 15.04.2020].

Wskazuje to na poprawę sytuacji w porównaniu do bardzo słabego lutego, ale nie oznacza bardzo dynamicznego wzrostu aktywności.

⁴⁰ Zhao Shiyue, *China's rail freight volume grows 4.5% in March*, China Daily, 9.04.2020 <https://global.chinadaily.com.cn/a/202004/09/WS5e8ebddda3105d50a3d15016.html>, [dostęp: 15.04.2020].

⁴¹ *China's vehicle production to drop 11.5% this year: IHS Markit*, Reuters, 6.04.2020, <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-china-autos/chinas-vehicle-production-to-drop-11-5-this-year-ihs-markit-idUSKBN21O1JL> [dostęp: 15.04.2020].

⁴² Joe MacDonald, *China's exports fall in March as pandemic hits world markets*, Associates Press, 14.04.2020, <https://apnews.com/73fb4cd8d27367a76db49ebdd7a4d788> [dostęp: 15.04.2020].

⁴³ Sidney Leng, *Coronavirus: nearly half a million Chinese companies close in first quarter as pandemic batters economy*, South China Morning Post, 6.04.2020, <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3078581/coronavirus-nearly-half-million-chinese-companies-close-first> [dostęp: 15.04.2020].

⁴⁴ *China's excavator sales hit record high in March*, China Daily, 13.04.2020, <http://www.chinadaily.com.cn/a/202004/13/WS5e9401eba3105d50a3d15cfo.html> [dostęp: 15.04.2020].

⁴⁵ 钟志敏. 数字水泥网：赶工需求初现 水泥价格或将迎来恢复性回升, China Securities Journal, 12.04.2020, http://www.cs.com.cn/cj/hyzz/202004/t20200412_6044382.html, [dostęp: 15.04.2020].

⁴⁶ Min Zhang, Shivani Singh, *China March iron ore imports dip, sees firm demand on economic restorations*, Reuters, 14.04.2020, <https://www.reuters.com/article/us-china-economy-trade-ironore/china-march-iron-ore-imports-dip-sees-firm-demand-on-economic-restorations-idUSKCN21Wo8A>, [dostęp: 15.04.2020].

⁴⁷ Frank Tang, *Coronavirus: China's unemployment crisis mounts, but nobody knows true number of jobless*, South China Morning Post, 3.04.2020, <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3078251/coronavirus-chinas-unemployment-crisis-mounts-nobody-knows> [dostęp: 15.04.2020].

⁴⁸ Kate Everett-Allen, *China in five charts*, Knight Frank, 6.04.2020, <https://www.knightfrank.co.uk/research/article/2020-04-06-china-in-five-charts> [dostęp: 15.04.2020].

Stało się tak w porównaniu do poprzednich miesięcy, choć wciąż był on wyższy niż w wielu latach poprzedzających.

Zob. *China Consumer Confidence*, Trading Economics, <https://tradingeconomics.com/china/consumer-confidence> [dostęp: 15.04.2020].

⁴⁹ Iris Ouyang, *China's consumers are starting to binge on travel, cosmetics again in signs economy is reviving*, South China Morning Post, 8.04.2020, <https://www.scmp.com/business/china-business/article/3078833/chinese-consumers-are-starting-binge-again-travel-cosmetics> [dostęp: 15.04.2020].

⁵⁰ *Total Retail Sales of Consumer Goods Went down by 20.5 percent in the First Two Months of 2020*, National Bureau of Statistics of China, 17.03.2020, http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202003/t20200317_1732694.html [dostęp: 15.04.2020].

⁵¹ Naoki Matsuda, *China's retailers face hard truth: If you reopen, they won't come*, Asia Nikkei Review, 3.04.2020, <https://asia.nikkei.com/Business/Retail/China-s-retailers-face-hard-truth-if-you-reopen-they-won-t-come> [dostęp: 15.04.2020].

⁵² *Coronavirus: China's March car sales down over 40 per cent, but Tesla had record month*, South China Morning Post, 9.04.2020, <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3079264/coronavirus-chinas-march-car-sales-down-over-40-cent-tesla> [dostęp: 15.04.2020].

Nieco odmienne dane: *China's Retail Sales of Passenger Vehicles Fell 36% in March*, Morningstar 8.04.2020, <https://www.morningstar.com/news/dow-jones/202004084275/chinas-retail-sales-of-passenger-vehicles-fell-36-in-march> [dostęp: 15.04.2020].

⁵³ Wei Sheng, *China's handset sales rebound in March but Covid-19 effect may linger*, Technode, 14.04.2020, <https://technode.com/2020/04/14/chinas-handset-sales-rebound-in-march-but-covid-19-effect-may-linger/> [dostęp: 15.04.2020].

⁵⁴ *Ogłoszona przez Kanton polityka okresowego całkowitego lub częściowego odstąpienia*, serwis Ludowego Rządu Prowincji Guangdong, 29.02.2020, http://www.gd.gov.cn/hdjl/hyggq/content/post_2911525.html [dostęp: 15.04.2020].

⁵⁵ 习近平主持中央政治局会议 分析国内外新冠肺炎疫情防控和经济运行形势 研究部署进一步统筹推进疫情防控和经济社会发展工作等

(Xi Jinping przewodniczy posiedzeniu Biura Politycznego KPCh poświęconego analizie działań podjętych w kraju i za granicą w zakresie ochrony przed koronawirusem i jego kontrolowaniu, trendom gospodarczym oraz analizie wdrażania kolejnych etapów równoczesnej ochrony i kontrolowania epidemii wraz z rozwojem gospodarczo-społecznym), serwis Rady Państwa ChRL, 27.03.2020, http://www.gov.cn/xinwen/2020-03/27/content_5496366.htm [dostęp: 15.04.2020].

⁵⁶ 李克强主持召开国务院常务会议. 再提前下达一批地方政府专项债额度.

部署强化对中小微企业的金融支持 (Li Keqiang przewodniczy zwołanemu posiedzeniu wykonawczemu Rady Państwa w sprawie wcześniejszej realizacji przez rządy lokalne emisji obligacji oraz wdrożenia zwiększonego wsparcia dla średnich, małych i mikroprzedsiębiorstw),

Financial News, 1.04.2020, http://www.financialnews.com.cn/hg/202004/t20200401_187081.html, [dostęp: 15.04.2020].

⁵⁷ Orange Wang, *Coronavirus: China central bank to free up US\$57 billion for small lenders in latest effort to help economy*, South China Morning Post, 3.04.2020, <https://www.scmp.com/coronavirus/greater-china/article/3078349/coronavirus-china-central-bank-free-us57-billion-small> [dostęp: 15.04.2020].

⁵⁸ 财政部要求政府性融资担保行业全力支持小微企业复工复产 (Ministerstwo Finansów oczekuje od rządowego sektora usług gwarancji finansowych pełnego zaangażowania we wsparciu wznawiania pracy przez małe i mikroprzedsiębiorstwa), serwis Rady Państwa ChRL, 4.04.2020, http://www.gov.cn/xinwen/2020-04/04/content_5498980.htm [dostęp: 15.04.2020].

⁵⁹ 李克强主持召开国务院常务会

推出增设跨境电商综合试验区、支持加工贸易、广交会网上举办系列举措等

(Li Keqiang przewodniczy zwołanemu posiedzeniu wykonawczemu Rady Państwa w sprawie środków podjętych w celu przyspieszenia zwiększenia liczby kompleksowych pilotażowych stref handlu transgranicznego w kanale e-commerce, wsparcia handlu towarami wyprodukowanymi w ramach procesów przetwarzania oraz organizacji cyfrowych targów kantońskich),

Financial News, 7.04.2020, http://www.financialnews.com.cn/hg/202004/t20200407_187653.html. Pełne przepisu zob. 增设跨境电商试验区, 既稳外贸又为全球供应链注入新动力 (Zwiększenie liczby kompleksowych pilotażowych stref handlu w kanale e-commerce transgranicznego, stabilizacji handlu zagranicznego i wstrzyknięcia nowej siły w globalne łańcuchy dostaw), serwis Rady Państwa ChRL, 10.04.2020, http://www.gov.cn/zhengce/2020-04/10/content_5500847.htm [dostęp: 15.04.2020].

⁶⁰ 商务部印发进一步发挥中欧班列作用应对新冠肺炎疫情做好稳外贸稳外资促消费工作的通知

(Ministerstwo Handlu publikuje obwieszczenie w sprawie intensywniejszego wykorzystania połączeń kolejowych Chiny-Europa dla zwalczania skutków epidemii koronawirusa i realizacji działań mających na celu stabilizację handlu zagranicznego, inwestycji zagranicznych i pobudzenia konsumpcji), Ministerstwo Handlu ChRL, 10.04.2020 <http://www.mofcom.gov.cn/article/ae/fai/202004/20200402952985.shtml> [dostęp: 15.04.2020].

⁶¹ Li Keqiang przewodniczy zwołanemu posiedzeniu wykonawczemu Rady Państwa w sprawie wcześniejszej realizacji przez rządy lokalne emisji obligacji...

⁶² *China Rejoins Monetary Easing Wave as World Shuts Down*, Bloomberg News, 30.03.2020, <https://www.bloomberqint.com/global-economics/china-injects-7-billion-into-banking-system-cuts-interest-rate> [dostęp: 15.04.2020].

⁶³ Logan Wright, Daniel H. Rosen, *Chinese Credit Stimulus: Yesterday's Solution, Not Today's*, Rhodium Group, 24.03.2020, <https://rhg.com/research/chinese-credit-stimulus-yesterdays-solution-not-todays/> [dostęp: 15.04.2020].

⁶⁴ Georgina Lee, *Chinese banks face double threat of more bad debt, lower margins amid worsening coronavirus pandemic*, South China Morning Post, 4.04.2020, <https://www.scmp.com/business/companies/article/3078063/chinese-banks-face-double-threat-more-bad-debt-lower-margins> [dostęp: 15.04.2020].

⁶⁵ Cary Huang, *Coronavirus has lit the fuse on a time bomb in China's economy: debt*, South China Morning Post, 5.04.2020, <https://www.scmp.com/week-asia/opinion/article/3078018/coronavirus-has-lit-fuse-time-bomb-chinas-economy-debt> [dostęp: 15.04.2020].

⁶⁶ Bart Carfagno, Allen Feng, Logan Wright, *Local Government Debt: Running Faster Just to Stand Still*, Rhodium Group, 15.05.2019, <https://rhg.com/research/local-government-debt-lgfv-running-faster-just-to-stand-still/> [dostęp: 15.04.2020].

⁶⁷ Ma Guonan, *China's high and rising corporate debt Examining drivers and risks*, MERICS, 22.08.2019, <https://www.merics.org/en/china-monitor/chinas-corporate-debt> [dostęp: 15.04.2020].

---

⁶⁸ *China's debt tops 300% of GDP, now 15% of global total: IIF*, Reuters, 18.07.2019, <https://www.reuters.com/article/us-china-economy-debt/chinas-debt-tops-300-of-gdp-now-15-of-global-total-iif-idUSKCN1UDoKD> [dostęp: 15.04.2020].

⁶⁹ Karen Yeung, *Coronavirus: China's state pension fund under increasing pressure after fee cuts to help struggling businesses*, South China Morning Post, 7.04.2020, <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3078650/coronavirus-chinas-state-pension-fund-under-increasing> [dostęp: 15.04.2020].

⁷⁰ *China's March forex reserves fall more than expected to 17-month low*, Reuters, 7.04.2020, <https://www.reuters.com/article/china-economy-forex-reserves/update-1-chinas-march-forex-reserves-fall-more-than-expected-to-17-month-low-idUSL4N2BV2H2> [dostęp: 15.04.2020].

⁷¹ Por. np. Satyajit Das, *\$3 Trillion Can't Buy China Out of Virus Trouble*, Bloomberg Quint, 12.02.2020, <https://www.bloombergquint.com/global-economics/coronavirus-china-s-foreign-reserves-won-t-help-recovery> [dostęp: 15.04.2020].